

Трынаццацатага снежня

Класная работа

Дзеепрыметнікі залежнага стану прошлага часу. Правапіс суфіксаў -н, -ен, -ан, -т у дзеепрыметніках

*Ў добры час, на ўлонні вясковым,
дзе вадзіца крынічная б'е,
навучыўся я матчынай мове
І задуманых песняў яе.*

*Многа ёсць недасягнутых скарбаў,
яшчэ болей прываблівых мар.*

*Я яе ні за што не аддаў бы,
бо яна найвялікшы мой скарб!*

Ларыса Геніюш

Мэта: садзейнічаць фарміраванню ўмення тлумачыць утварэнне дзеепрыметнікаў прошлага часу, правільна утвараць і ўжываць іх у сваім маўленні, выпрацоўваць навык правільнага напісання суфіксаў –н, -ен, -ан, -т.

Задачы:

- выпрацоўваць уменне вызначаць утваральную аснову і ўтваральныя сродкі дзеепрыметнікаў залежнага стану прошлага часу;
- фарміраваць навыкі беспамылковага ўтварэння і напісання дзеепрыметнікаў;
- дарэчна ўжываць дзеепрыметнікі ва ўласным маўленні пры стварэнні вусных і пісьмовых тэкстаў;
- выходзіць любоў і павагу да роднага слова.

Вусная размінка

- ✓ Што такое дзеепрыметнік?
- ✓ Прыметы якіх часцін мовы ён мае?
- ✓ Як прыметнік, па чым змяняецца?
- ✓ Як дзеяслоў, дзеепрыметнік змяняецца?
- ✓ А што яшчэ мае дзеепрыметнік?
- ✓ Што абазначае залежны і незалежны стан?

1. Ад дзеясловаў утварыце формы дзеепрыметнікаў. Запішыце словазлучэнні.

Злавіць рыбу, напісаць пісьмо, знайсці грыб, зламаць галінку, пачуць навіну, пашыць кажух.

2. Растаўце прапушчаныя знакі прыпынку. Падкрэсліце дзеепрыметніковыя звароты.

1. Непадалёк задымілася апаленая маланкай сасна.
2. У расколіне парослай зялёным мохам учапілася карэньчыкамі за зямлю тоненькая бярозка.
3. Уражаныя словамі дырэктара яны стаялі моўчкі.

Правер сябе

1. Злоўл^еная рыба, напісан^ае пісьмо, знойдз^ены грыб,
зламан^ая галінка, пачут^ая навіна, пашы^ты кажух.

1. Непадалёк задымілася апаленая маланкай сасна.

2. У расколіне, парослай зялёным мохам, учапілася
карэньчыкамі за зямлю тоненькая бярозка.

3. Уражанья словамі дырэктара, яны стаялі моўчкі.

Работа са схемай-памяткай

-а, -я ЦЬ

-е, -і, -ы ЦЬ

зычны ЦІ

аднаскладовы карань

-о, -у, -ну ЦЬ

-Н (паказаць, пасеяць)

-ЕН, -АН (купіць, упрыгожыць, разгледзець)

-ЕН, -АН (завезці)

-Т (паліць, зжаць)

-Т (раскалоць, апраць, раздзьмуць)

Работа па картках

1.Замяніце дзеясловы дзеепрыметнікамі залежнага стану і ўтварыце словазлучэнні

Прынесці (вада), сабраць (ураджай), расказаць (верш), пабудаваць (хата), пражыць (год), зламаць (галінку), асушыць (балота), паліць (кветкі).

Правер сябе

Прынесеная вада, сабраны ўраджай, расказаны верш,
пабудаваная хата, пражыты год, зламаная галінка, асушанае
балота, палітыя кветкі.

Знайдзіце няправільна ўтвораныя і запісаныя дзеепрыметнікі.
Выпраўце памылкі, запішыце правільны варыянт

Адпушчаныя сродкі, прыклеяная афіша, пражыты век, паселіныя ў новыя дамы, апісаннае падарожжа, занесеныя ветрам, паднятая крышка, накормляныя дзеці, пастаўленыя ў рад, пералічэнныя асаблівасці, акуратна прычасаны, знясіліныя ў барацьбе.

Правер сябе

Адпушчаныя сродкі, прыклееная афіша, пражыты век,
паселеныя ў новыя дамы, апісанае падарожжа, занесеныя
ветрам, паднятая крышка,, пастаўленыя ў рад, пералічаныя
асаблівасці, накормленыя дзеці, акуратна прычасаны,
знясіленыя ў барацьбе.

“Знайдзі лішняе”

1. Пажайцелая, зарослыя, прыбраны, збялелы.
2. Ацалелы, шэпчацца, куплены, пасеяны.
3. Размясціў, адкрытых, заснаваных, вывучаных.
4. З’едзены, упрыгожаны, прынесены, пачырванелая.

Правер сябе

1. Пажаўцелая, зарослыя, **прыбраны**, збялелы.
2. Ацалелы, **шэпчацца**, куплены, пасеяны.
3. **Размясціў**, адкрытых, заснаваных, вывучаных.
4. З'едзены, упрыгожаны, прынесены, **пачырваналая**.

Замяніце другую частку сказа дзеепрыметнікамі.

1. Не купіш таго дня, які страціў.
2. Перацягне лёгкі рубель тая капейка, якую набылі мазалём.

Правер сябе

1. Не купіш таго дня, які **страчаны**.
2. Перацягне лёгкі рубель тая капейка, якая **набыта** мазалём.

Ад якой асновы дзеяслова яны ўтвораны і пры дапамозе якіх суфіксаў.

1. Лепш напрацаванае, чым пазычанае.
2. На Івана ноч адарвана.
3. Не кручаны – не рэмень, не вучаны – не чалавек.

Прачытайце тэкст. Вызначце стыль і тып маўлення. Знайдзіце і вызначце дзеепрыметнікі, вызначце суфіксы.

Крыж Ефрасінні Полацкай

У 1162 годзе полацкі ювелір Лазар Богша стварыў па заказе Ефрасінні Полацкай крыж. Крыж шасціканцовы, даўжынёй 51 сантыметр, аснова драўляная. На пярэдняй і адваротнай плоскасцях **прымацаваны** 11 залатых пласцін, **аздобленых** перагародчатымі каляровымі эмалямі з выявамі святых, арнаментальнымі кампазіцыямі, каштоўнымі камянямі. Бакі крыжа **абкладзены** сярэбранымі пазалочанымі пласцінамі. На іх **прасечаны** надпіс, у якім паведамляецца гісторыя стварэння рэліквіі, дата, імя майстра. Да 1941 года крыж захоўваўся ў Магілёўскім краязнаўчым музеі. У час вайны крыж быў **вывезены** акупантамі, месца яго знаходжання сёння невядома.

Рэфлексія

- Якое заданне было найбольш лёгкім?
- Якое заданне для вас на ўроку было самым складаным?
- Ці спадабаўся вам урок?

ДАМАШНЯЕ ЗАДАННЕ

Творчае заданне: скласці заданне “Знайдзі лішняе” па тэме ўрока.

